

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

бакалавра

на тему: **«СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА КОНФЛІКТІВ
СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ШКІЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ»**

Виконала: студентка 4 курсу, групи 6.2310-сп-3
спеціальності 231 «Соціальна робота»
освітньої програми «Соціальна педагогіка»

І.В. Коломоєць

Керівник: кандидат педагогічних наук; доцент;
доцент кафедри соціальної педагогіки та
спеціальної освіти Т.Г. Соловйова

Рецензент: _____

(посада, вчене звання, науковий ступінь, ініціали, прізвище)

Запоріжжя
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра соціальної педагогіки та спеціальної освіти
Рівень вищої освіти бакалаврський
Спеціальність 231 «Соціальна робота»
Освітня програма «Соціальна педагогіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

« ____ » _____ 2024 року

**ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ**

Коломоєць Ілоні Володимирівні

- 1. Тема роботи** «Соціально-педагогічна профілактика конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі»
керівник роботи Соловійова Тетяна Геннадіївна, канд. пед. наук,
затверджені наказом ЗНУ від «05» лютого 2024 року № 235-с
- 2. Строк подання студентом роботи** 24.05.2024
- 3. Вихідні дані до роботи** матеріали педагогічної практики, курсових робіт
- 4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)** проаналізувати теоретичні засади соціально-педагогічної профілактики конфліктів; дослідити особливості проявів конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі; проаналізувати методичні рекомендації соціально-педагогічної профілактики конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі; визначити основні підходи до вирішення конфліктних ситуацій у шкільному середовищі.
- 5. Перелік графічного матеріалу** 2 таблиці.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Соловйова Т.Г.		
Розділ 1	Соловйова Т.Г.		
Розділ 2	Соловйова Т.Г.		
Висновок	Соловйова Т.Г.		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	вересень	виконано
2	Написання вступу	жовтень-листопад	виконано
3	Робота над першим розділом	грудень-січень	виконано
4	Робота над другим розділом	лютий	виконано
5	Написання висновків	березень	виконано
6	Оформлення додатку	квітень	виконано
7	Оформлення роботи, рецензування	травень	виконано
8	Захист	травень	

Студент _____ Коломєць І.В.

Керівник роботи _____ Соловйова Т.Г.

Нормоконтроль пройдено

Номоконтролер _____ Мацкевич Ю.Р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 50 с., 2 таблиці, 30 джерел.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати методи роботи соціально-педагогічної профілактики конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі.

Об'єкт дослідження: соціально-педагогічна профілактика конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі.

Предмет дослідження: методи соціально-педагогічної профілактики конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі.

Методи дослідження: теоретичні методи: аналіз літературних джерел; дослідження наукових праць, статей та інших джерел, що стосуються теми конфліктів серед підлітків та їх профілактики; вивчення та порівняння різних теоретичних підходів і моделей профілактики конфліктів; структурування отриманих даних для створення цілісної картини теоретичної основи дослідження.

Емпіричні методи: опитування підлітків, педагогів і батьків для збору даних про конфліктні ситуації та їхні причини; безпосереднє спостереження за взаємодією підлітків у шкільному середовищі; використання психодіагностичних методик для вивчення соціально-психологічних характеристик підлітків.

Використання таких методів дослідження дозволяє нам отримати всебічну та часткову достовірну інформацію про конфліктні ситуації серед підлітків у шкільному середовищі та розробити ефективні стратегії соціально-педагогічної профілактики, спрямовані на зниження їх кількості та гостроти.

Галузь використання: освітні заклади, зокрема школи, гімназії та ліцеї, а також інші заклади, які працюють з підлітками, такі як центри дитячої та юнацької творчості, спортивні клуби, молодіжні організації.

ПІДЛІТОК, КОНФЛІКТ, КОНФЛІКТ МІЖ ПІДЛІТКАМИ, КОЛЕКТИВ, ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТУ, ЗАКЛАД ОСІТИ.

SUMMARY

Kolomoets I.V. Socio-pedagogical prevention of conflicts among teenagers in the school environment.

The qualification work consists of an introduction, 2 parts, findings, a list of references (30 items), 1 addenda. The total volume of the qualification work is 56 pages, of which 50 pages are the main text. There are 2 tables.

The study contains a theoretical generalization and an experimental study of the problem of the formation of interpersonal relationships in teenagers; determines the socio-psychological features of adolescent conflicts that affect the process of forming interpersonal relationships; characterizes the system of work on the formation of interpersonal relationships between teenagers.

The purpose of the study: to develop the theoretical and methodological foundations of the social and pedagogical prevention of conflicts among adolescents in the school environment.

Objectives of the study:

- 1) to analyze the theoretical foundations of socio-pedagogical conflict prevention;
- 2) to investigate the peculiarities of the manifestations of conflicts among teenagers in the school environment;
- 3) experimentally check the effectiveness of the developed methodical recommendations.

Object of research: socio-pedagogical prevention of conflicts among teenagers in the school environment.

The subject of the study: theoretical and methodological foundations of social-pedagogical prevention of conflicts among teenagers in the school environment.

In part 1 “Theoretical foundations of socio-pedagogical prevention of conflicts among adolescents in the school environment” the essence of the concepts “conflict”, “conflict in adolescence” is considered; the main approaches to the interpretation of

the concept of “conflicts among teenagers” are analyzed, the main characteristics of the conflict and the forms of interaction in it are characterized; determines the socio-psychological characteristics of adolescents that affect the process of forming interpersonal relationships; the positive influence of conflict situations on the formation of a teenager’s personality, its adaptation, socialization, self-realization, the formation of interpersonal interaction and the system of relationships of teenagers with others is highlighted.

Part 2 “Social-pedagogical measures of conflict prevention among teenagers” presents the methodology of research and experimental work, the results of the ascertainment stage of research and experimental work on the formation of interpersonal relationships in the student body. The program of harmonization of interpersonal relations in the team, its purpose, tasks, main principles, content and expected results of the implementation of the program. The acquired knowledge can be used by other social pedagogues of various forms of school education institutions, other institutions to establish effective interaction of teenagers in the team, improve the social and psychological climate in the team, create optimal conditions for the development of the adolescent’s personality, its socialization and self-realization.

Keywords: teenager, conflict, conflicts between teenagers, team, conflict resolution, educational institution.

ЗМІСТ

Вступ.....	8
Розділ 1. Теоретичні основи соціально-педагогічної профілактики конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі	13
1.1. Поняття та сутність конфліктів у підлітковому віці	13
1.2. Причини та фактори виникнення конфліктів серед підлітків	19
1.3. Соціально-педагогічні аспекти профілактики конфліктів	21
Розділ 2. Зміст, форми та методи профілактики конфліктів серед підлітків...	27
2.1. Профілактика конфліктів на рівні індивідуальної роботи з підлітками ...	27
2.2. Групові форми роботи з підлітками щодо профілактики конфліктів ...	31
2.3. Роль педагогічного колективу у профілактиці конфліктів серед підлітків.....	36
2.4. Розробка методичних рекомендацій соціально-педагогічної профілактики конфліктів серед підлітків.....	40
Висновки	49
Список використаних джерел	51
Додатки.....	55

ВСТУП

Сучасне суспільство характеризується швидкими змінами, соціально-економічними перетвореннями та підвищеним рівнем стресу, що значною мірою впливає на життя та розвиток підлітків. Ці процеси супроводжуються значними викликами для всіх членів суспільства, особливо для молоді, яка лише формує свою життєву позицію і систему цінностей. Основний вплив сучасних змін на підлітків включає: стрімкий розвиток технологій, глобалізація та інші динамічні процеси можуть дезорієнтувати підлітків, створюючи відчуття невизначеності та нестабільності. Це може призвести до підвищення рівня тривоги, депресії та агресії; зростання економічної нерівності, бідності та безробіття може негативно вплинути на самооцінку та соціальну адаптацію підлітків, роблячи їх більш схильними до конфліктів; тиск з боку батьків, вчителів та однолітків, а також постійне бомбардування інформацією з ЗМІ та соціальних мереж можуть призвести до хронічного стресу у підлітків, що робить їх більш дратівливими та агресивними.

Підлітковий вік є одним із завершальних етапів у формуванні особистості, коли індивід стикається з різноманітними викликами, пов'язаними із самовизначенням, соціальною адаптацією та розвитком міжособистісних стосунків. У цей період важливими аспектами підліткового віку є: підлітки активно шукають себе, досліджують свою ідентичність та цінності. Це може призвести до конфліктів з батьками, вчителями та однолітками, які не поділяють їхні погляди; підлітки прагнуть долучитися до групи однолітків та отримати їхнє визнання. Це може призвести до конформізму, булінгу та інших форм конфліктної поведінки.

Підлітки вчаться будувати дружні стосунки, закохуються, переживають розчарування та емоційні злети й падіння. Вони проходять через складний процес формування власної ідентичності та самоствердження в колективі. Це може призвести до ревнощів, образ, сварок та інших конфліктів, які виникають

через невміння контролювати свої емоції та вирішувати проблеми мирним шляхом. У цьому віці вони також вчать розуміти і приймати відмінності один одного, що часто є джерелом додаткових напружень та непорозумінь.

У зв'язку із цим ми вважаємо актуальним, що підлітки відчують значний вплив зовнішніх факторів, що може призводити до виникнення конфліктів як всередині себе, так і з оточуючими.

В умовах шкільного середовища, де підлітки проводять значну частину свого часу, виникають різноманітні конфліктні ситуації, що можуть негативно вплинути на їхній душевний стан, навчальну діяльність та соціальну поведінку. Основний вплив конфліктів на підлітків включає: конфлікти можуть призвести до тривоги, депресії, почуття самотності та ізоляції; відволікати підлітків від навчання, знижувати їхню мотивацію та успішність; конфлікти можуть призвести до агресії, булінгу, вживання психоактивних речовин та інших форм девіантної поведінки.

Спираючись на запити сучасного суспільства, заклад освіти є важливим соціальним інститутом, що не лише забезпечує навчання, але й сприяє соціалізації, розвитку комунікативних навичок та формуванню світогляду. Однак, саме у шкільному середовищі підлітки найчастіше стикаються з труднощами у взаємодії, що може призвести до конфліктів.

Проблема конфліктів серед підлітків у заклад освіти набуває особливої актуальності, оскільки саме в цей період відбувається інтенсивне формування моральних цінностей, соціальних норм та моделей поведінки. Конфлікти можуть мати різну природу і виникати як між здобувачами освіти, так і між здобувачами освіти та педагогами. Вони можуть бути зумовлені різними факторами, включаючи соціальні, психологічні, культурні та економічні аспекти. В умовах сучасної школи важливо розробляти та впроваджувати ефективні підходи до профілактики та вирішення конфліктів, які враховують специфіку підліткового віку та особливості шкільного середовища.

Розв'язання конфліктів у шкільному середовищі потребує комплексного підходу, що включає роботу як з здобувачами освіти, так і з педагогами, а

також співпрацю з батьками та іншими соціальними інститутами. Соціально-педагогічна профілактика конфліктів має на меті не лише зниження рівня конфліктності, але й розвиток у підлітків навичок конструктивної комунікації, критичного мислення та емоційної саморегуляції. Це дозволяє не лише запобігати конфліктам, але й створювати сприятливе середовище для всебічного розвитку підлітків, їхньої соціальної адаптації та успішної інтеграції у суспільство.

У розвитку теорії та практики профілактики конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі значний внесок зробили науковці такі, як Лев Виготський, Джеймс Коулман, Урі Бронфенбреннер, Ерік Еріксон, Дан Олвеус, Кеннет Томас і Ральф Кілменн, Мортон Дойч. Вони зробили вагомий внесок у розуміння природи конфліктів серед підлітків та розробку стратегій їх профілактики і вирішення у шкільному середовищі.

Аналіз стану конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі дозволяє виділити протиріччя у його розвитку, що відображають складність і багатогранність цього явища. До окремих протиріч, виявлених у процесі дослідження, можна віднести: підлітки прагнуть до незалежності та самовизначення, одночасно потребуючи визнання з боку однолітків і дорослих. Це може призвести до конфліктів, особливо у випадках, коли їхні очікування не збігаються з реальністю; сучасна система освіти часто ставить перед підлітками високі вимоги, що можуть спричинити стрес і емоційне напруження. Відсутність адекватної підтримки в таких ситуаціях може призвести до конфліктів як з однолітками, так і з педагогами; традиційні методи часто орієнтовані на дисципліну і підпорядкування, тоді як сучасні підходи акцентують увагу на індивідуальному підході та розвитку критичного мислення. Це протиріччя може викликати конфлікти між педагогами та здобувачами освіти, які прагнуть до більшого самовираження; підлітки часто отримують різні сигнали і моделі поведінки вдома і в школі. Різниця у підходах до виховання може стати джерелом конфліктів, коли цінності та очікування сім'ї не співпадають з тими, що пропонує заклад освіти; підлітки одночасно

прагнуть бути частиною соціальної групи і виділятися з неї, що часто призводить до внутрішніх конфліктів і конфліктів з однолітками; підлітки часто черпають свої уявлення про соціальні норми і поведінку з медіа, які можуть не відповідати реаліям шкільного середовища, що спричиняє непорозуміння і конфлікти.

Мета дослідження – розробити теоретичні та методичні основи соціально-педагогічної профілактики конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі.

Об'єкт дослідження – процес педагогічної профілактики соціально-педагогічна профілактика конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі.

Предмет дослідження – теоретичні та методичні основи соціально-педагогічної профілактики конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі.

Завдання:

1. Проаналізувати теоретичні засади соціально-педагогічної профілактики конфліктів, що включає в себе вивчення існуючих наукових концепцій, підходів і моделей, які описують ефективні стратегії запобігання та вирішення конфліктів.

2. Дослідити особливості проявів конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі що відноситься до вивчення різних форм і типів конфліктів, які виявляються серед підлітків, а також аналіз причин і умов, які сприяють їх виникненню.

3. Розробити методичні рекомендації соціально-педагогічної профілактики конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі на основі проведеного теоретичного аналізу та емпіричних досліджень необхідно створити практичні рекомендації, які включають конкретні стратегії, техніку і методи, спрямовані на запобігання конфліктам та їх ефективне вирішення.

Методи дослідження: теоретичні методи: аналіз літературних джерел; дослідження наукових праць, статей та інших джерел, що стосуються теми конфліктів серед підлітків та їх профілактики; вивчення та порівняння різних теоретичних підходів і моделей профілактики конфліктів; структурування

отриманих даних для створення цілісної картини теоретичної основи дослідження.

Практичні методи: розроблені методичні рекомендації; проведення онлайн занять та тренінгів з педагогами

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ КОНФЛІКТІВ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ШКІЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

1.1. Поняття та сутність конфліктів у підлітковому віці

У житті сучасних підлітків конфлікт також є невід'ємним явищем, тим більше, що вони відрізняються від своїх ровесників минулих поколінь системою соціально-психологічних особливостей, серед яких виділяють підвищену конфліктність у спілкуванні між собою, з дорослими, найчастіше з батьками, а також демонстрацію девіантної поведінки. Як показує практика, підлітки не здатні вирішувати конфлікти, більше того в конфліктних ситуаціях переважають деструктивні тенденції.

Тому психологічні особливості виникнення конфлікту в підлітковому віці не втрачають своєї актуальності в сучасному світі, адже знання причин та чинників виникнення конфліктних ситуацій в підлітковому віці є необхідним у профілактиці, діагностиці та корекції конфліктності [1; 2].

Виділяють кілька основних напрямів дослідження проблеми конфлікту, що охоплює теоретико-методологічні праці щодо відображення наукових підходів тлумачення поняття конфлікту, його ознак та функцій (Е. Бабосов, Н. Гришина, В. Друзь, Л. Карамушка, Г. Ложкін, Дж. Рубін, Е. Уткін, З. Фройд, А. Шипілов). Велику кількість праць присвячено конфліктам у різних видах діяльності, зокрема і в педагогічній (М. Алексєєва, А. Белкін, М. Боришевський, В. Журавльов, Г. Костюк, Г. Соколова, Ю. Черненко). Набагато менше уваги приділено вивченню конфліктів у дитячому та підлітковому віці. Тоді як зростає кількість досліджень етнічних, політичних та міждержавних конфліктів. На достатньому рівні досліджена проблема вирішення конфліктів (Ф. Бородкін, М. Дойч, Д. Джонсон, В. Зігерт,

М. Лебедева, Р. Маурер, М. Пірен, Р. Фішер). Практично не досліджено психологічні особливості конфліктів підліткового віку в процесі навчальної діяльності, причини їх виникнення та вплив на результати навчання [2; 8; 27].

Конфлікт (з латинської «conflictus» – зіткнення) – це складне явище [17], яке має багато різних визначень і проявів. Він охоплює різні аспекти міжособистісних і групових відносин і може мати серйозні наслідки для учасників і середовища, в якому він відбувається. Основні характеристики конфлікту включають зіткнення сторін, протистояння, негативні емоції, зміни в поведінці та порушення взаємодії. Конфлікт виникає, коли одна чи обидві сторони сприймають загрозу своїм цілям, інтересам чи цінностям і реагують на цю загрозу активними діями, що призводять до конфліктного протистояння.

Конфлікти в підлітковому віці мають кілька характерних рис, які відрізняють їх від конфліктів в інших вікових групах:

- конфлікти часто виникають через зіткнення інтересів, цілей або цінностей підлітків з інтересами однолітків або дорослих. Це можуть бути конфлікти між індивідами, групами або між індивідом і групою;

- конфлікти зазвичай проявляються у формі протистояння, ворожості або антагонізму. Підлітки можуть активно захищати свої інтереси, що призводить до напруги та ескалації конфлікту;

- конфлікти супроводжуються негативними емоціями, такими як гнів, образа, страх, розпач. Ці емоції можуть посилювати конфлікт і негативно впливати на психоемоційний стан учасників;

- конфлікти можуть призвести до змін у поведінці підлітків, таких як агресія, відмова від співпраці, саботаж або уникання взаємодії;

- конфлікти порушують нормальні стосунки між сторонами, ускладнюючи взаємодію та знижуючи ефективність спільної діяльності [16; 18];

Розуміння психологічних особливостей підліткових конфліктів має важливе значення для розробки ефективних стратегій їх профілактики та вирішення. Практичне застосування цих знань може включати: впровадження

програм, спрямованих на розвиток навичок конструктивного спілкування, емпатії та асертивності серед підлітків; надання психологічної підтримки підліткам, які стикаються з конфліктними ситуаціями, з метою зниження негативних емоцій і стресу; навчання батьків та педагогів методам ефективного спілкування з підлітками та вирішення конфліктів; формування атмосфери довіри та підтримки у школі, що сприятиме зниженню конфліктності серед підлітків.

Комплексне дослідження конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі та розробка методичних рекомендацій щодо їх профілактики можуть значно знизити кількість та гостроту конфліктних ситуацій, покращити психоемоційний стан, соціальну адаптацію та успішність підлітків.

Таким чином, конфлікт є невід'ємною частиною соціальної взаємодії і, залежно від того, як він вирішений, має як негативні, так і позитивні наслідки. Ефективне управління конфліктами та їх запобігання - одне із завдань соціальної педагогіки, особливо в шкільному середовищі, де підлітки активно розвивають соціальні навички та формують особистість [4; 28].

До основних особливостей підліткового конфлікту відносяться такі характерні ознаки: висока емоційність, часто підлітки більш емоційні, ніж дорослі, тому їх конфлікти часто супроводжуються сильними емоціями, такими як гнів, образа, страх і відчай. Емоційні реакції підлітків інтенсивні та непередбачувані, що ускладнює вирішення конфліктів. Вони можуть швидко переходити від спокою до гніву і відчаю, посилюючи напруженість конфліктних ситуацій; конфлікти складніше вирішувати мирним шляхом, тому що підлітки ще не вміють добре контролювати свої емоції і вчинки. Вони можуть імпульсивно реагувати на ситуації, не замислюючись про наслідки своїх дій. Відсутність навичок саморегуляції може зробити вас вразливими до стресових ситуацій і призвести до ескалації конфлікту; в підлітковому віці відбувається активне формування особистості, тому підлітки часто прагнуть до самоствердження за рахунок інших, що може привести до конфронтації. Вони можуть використовувати конфліктні ситуації як спосіб проявити свою

незалежність, силу чи вплив у соціальних групах. Це бажання може сприяти виникненню конкуренції і конфронтації з однолітками, батьками, вчителями; підлітки дуже залежні від думки своїх однолітків, тому можуть вступати в конфлікти, щоб зберегти свій авторитет у групі. Соціальний статус і визнання в групах однолітків часто дуже популярні серед підлітків, так як вони захищають свою репутацію або себе в групі, що може привести до ескалації конформістського поведінки і конфліктних ситуацій; підлітки часто вважають, що дорослі їх не розуміють, і це може призвести до конфронтації з батьками, вчителями та іншими дорослими. Це нерозуміння і відчуження можуть посилити ворожість і опір у молодих людей. Вони можуть відчувати, що дорослі не поважають своїх почуттів і потреб, що може посилити напругу у відносинах і призвести до деяких конфліктів [19; 28].

Ця функція підкреслює важливість розробки спеціальних методів і стратегій для ефективного запобігання та вирішення конфліктів між підлітками в шкільному середовищі. Розуміння цієї особливості допомагає педагогам, психологам та іншим фахівцям враховувати особливості підліткового віку і розробляти підходи, що сприяють конструктивному вирішенню конфліктів.

Тепер ми розглянемо типи підліткових конфліктів:

- міжособистісний конфлікт вони виникають між двома або більше підлітками. Традиційно ці конфлікти були пов'язані з непримиренними інтересами, поглядами, цілями або діями учасників. Вони можуть проявлятися у вигляді сварок, зауважень, образ або фізичної розправи. Часто міжособистісні конфлікти викликають боротьбу за лідерство, ревності, суперництво за привернення уваги колег і вчителів, а також нерозуміння і відмінності в характері і особистісних якостях підлітків;

- груповий конфлікт виникає між групами. Ці конфлікти викликаються новими причинами, такими як групова динаміка, приналежність до різних соціальних або культурних груп, відмінності в цінностях і нормах, Боротьба за ресурси і вплив і т.д. групові конфлікти можуть проявлятися у формі змагання між класами, спортивними командами, групами друзів або іншими групами, в

яких кожен з них є учасником. група прагне відстоювати свої інтереси і статус;

- особистісні внутрішні конфлікти виникають в результаті ускладнення мотивації, цінностей і цілей підлітка. Ці конфлікти виникають в особистості і пов'язані з внутрішніми протиріччями, сумнівами і невпевненістю. Наприклад, молода людина може відчувати конфлікт між бажанням відповідати очікуванням своїх батьків і прагненням бути незалежним або між своїми ідеалами і реальністю, з якою він стикається. Особисті внутрішні конфлікти можуть викликати емоційний стрес, тривогу, депресію та інші психологічні проблеми;

- вікові конфлікти виникають між підлітками і дорослими. Ці конфлікти часто пов'язані з відмінностями у ставленнях, очікуваннях, цінностях та досвіді між поколіннями. Підлітки можуть відчувати, що дорослі їх не розуміють, не поважають їх думку або занадто сильно контролюють їхнє життя. Дорослі, з іншого боку, можуть відчувати, що молоді люди у віці від 10 років не слухають їх, не виконують свої зобов'язання або поведуться безвідповідально. Конфлікти між поколіннями можуть проявлятися у вигляді реакції батьків, конфліктів з вчителями та іншими дорослими, які відіграють педагогічну роль [6; 10; 29];

Кожен з цих типів конфліктів має свої особливості, і їх вирішення вимагає різних підходів. Розуміння природи і причин цих конфліктів допоможе педагогам, психологам та іншим фахівцям більш ефективно працювати з підлітками і створити сприятливе середовище для їх розвитку і навчання.

Важливо розуміти, що наслідки конфліктів в підлітковому віці негативні і кожен конфлікт має потенціал для його навчання і особистісного розвитку, в залежності від того, як ці конфлікти вирішуються і які умови створюються для їх подолання, але в той же час це може завдати шкоди психоемоційному стану, соціальної адаптації та розвитку особистості. успішність підлітка. Це гарна ідея. Щоб зрозуміти, як ці наслідки впливають на розвиток підлітків, давайте детальніше розглянемо різні аспекти їхнього життя.

Негативні наслідки: погіршення психоемоційного стану, зазвичай конфлікт може спричинити серйозний стрес у підлітковому віці, що може

спричинити тривогу, депресію, самотність та інші психоемоційні проблеми; погіршення соціальної адаптації, тут конфлікти ускладнюють спілкування молодих людей у віці 14 років з однолітками та дорослими, що може призвести до соціальної ізоляції та агресивної поведінки; погіршення успішності, ці конфлікти можуть відволікати підлітків від зниження успішності та зменшити їх мотивацію та здатність зосередитися на шкільних завданнях, що може призвести до поганої успішності, пропуску занять і навіть відмови від наукових досліджень; поведінкові відхилення підлітки, які постійно перебувають у конфліктних ситуаціях, можуть шукати способи зменшити стрес за допомогою ризикованої поведінки, наприклад, вживання наркотичних речовин, правопорушень та втечі з дому. Такі відхилення можуть мати серйозні наслідки для їхнього здоров'я та соціального майбутнього [3; 6; 26].

Позитивний ефект: розвиток навичок вирішення конфліктів, це означає що, вирішення конфліктів може навчити підлітків ефективним методам спілкування та допомогти їм розвинути навички ведення переговорів та посередництва. Це важлива навичка, яка їм знадобиться у дорослому житті, формування стресостійкості, допомагає при зіткненні з конфліктами і успішне їх подолання зміцнює психоемоційну стійкість підлітків і підготує їх до майбутніх випробувань і труднощів; розвиток вміння відстоювати свою точку зору, допомагає підлітку навчитись стояти на своєму, захищати свої інтереси і права, що сприяє розвитку впевненості в собі та незалежності, які є частиною аспекту особистісного зростання; навчання співпраці та компромісу можуть стати уроком для підлітка.

Таким чином, підліткові конфлікти можуть мати серйозні негативні наслідки, але вони також можуть бути джерелом навчання та розвитку для молодих людей. Ефективне управління конфліктами та підтримка дорослих можуть допомогти підліткам перетворити конфліктні ситуації на корисний досвід, який підриває особистісний та соціальний ріст.

1.2. Причини та фактори виникнення конфліктів серед підлітків

Існує багато причин і факторів, які можуть призвести до конфліктів серед підлітків. Ці причини варіюються від особливостей особистості до соціальних впливів та сімейного середовища. У будь-якому випадку, конфлікт є вашою унікальною характеристикою і може бути викликаний різними конкурентами. Давайте детальніше розглянемо деякі найпоширеніші причини та фактори, що сприяють конфліктам між підлітками:

Фактори, пов'язані з віковими особливостями:

Причина 1. Прагнення до самоствердження. У підлітковому віці відбувається активний процес самовизначення, який дозволяє людині знайти своє місце в суспільстві. Підлітки прагнуть до самоствердження, яке часто передуює суперництву або конфронтації з однолітками, а потім намагаються відстояти свої позиції і авторитет.

Причина 2. У підлітків ще недостатньо досвіду, щоб контролювати свої емоції і вчинки. Їх емоційні реакції часто імпульсивні і можуть призвести до конфліктних ситуацій. Вони не здатні стримувати гнів, незалежно від того, формуються інші негативні емоції чи ні, і можуть викликати напруженість у відносинах.

Причина 3. Пошук ідентичності. Підлітковий вік характеризується активним пошуком ідентичності, включаючи формування власних цінностей, переконань і поглядів на життя. Цей процес може призвести до зіткнень з дорослими, які не намагаються вплинути на підлітка або підтримати його вибір [1; 5; 9; 27].

Фактори особистісних особливостей:

Причина 1. Індивідуальні психологічні особливості. Деякі підлітки можуть мати більш емоційний, тривожний або агресивний характер. Такі індивідуальні психологічні особливості можуть змусити їх більш критично ставитися до конфліктів і гостріше реагувати на стресові ситуації.

Причина 2. Низька самооцінка. Підлітки з низькою самооцінкою можуть

стати більш чутливими до критики та негативних оцінок з боку колег та дорослих. Вони можуть відчувати невпевненість у своїх здібностях і серйозніше ставитися до конфліктів через бажання довести свою спроможність.

Причина 3. Відсутність навичок спілкування. Підлітки, які не вміють ефективно спілкуватися, частіше вступають у конфлікт. Вони не вміють конструктивно висловлювати свої почуття і думки, що є причиною непорозуміння і напруженості у відносинах [6; 20].

Сімейні фактори:

Причина 1. Неблагополучні відносини в родині. Конфлікт між батьками, домашнє насильство або авторитарний стиль виховання можуть вплинути на поведінку підлітка. Така ситуація може призвести до агресивної або конфронтаційної поведінки підлітка, як реакції на стрес.

Причина 2. Недостатня увага з боку батьків. Підлітки, які не відчували достатньої уваги та підтримки з боку батьків, можуть бути більш схильні до конфліктів. Вони можуть шукати уваги та визнання іншими способами, особливо для того, щоб спровокувати конфлікт.

Причина 3. Надмірна батьківська опіка може позбавити молодих людей самостійності і навичок вирішення проблем у віці 10 років. Це може призвести до конфліктів, коли підліток намагається відстояти свою незалежність [21].

Соціальні фактори:

Причина 1. Вплив групи однолітків. Підлітки дуже залежні від думки своїх однолітків. Вони можуть вступати в конфлікт, щоб зберегти свій авторитет у групі або відстояти свій статус серед однолітків.

Причина 2. Соціальна нерівність. Соціальна нерівність, дискримінація і цькування можуть призвести до конфліктів між молодими людьми у віці від 10 років. Несправедливе поводження та приниження з боку однолітків можуть викликати агресію та опір [10].

Причина 3. Вплив ЗМІ. Засоби масової інформації, сповнені насильства та жорстокості, можуть впливати на поведінку молодих людей у віці від 14 років, роблячи їх більш романтичними щодо агресії та конфліктів. Вони можуть

сприймати агресивну поведінку як норму або засіб вирішення проблем.

Освітні фактори:

Причина 1. Авторитарний стиль виховання. Авторитарний стиль виховання, який не враховує думки та потреби підлітків, може призвести до конфліктів. Вчителі, які не можуть знайти підхід до своїх здобувачів освіти, можуть сприяти напруженому середовищу в класі.

Причина 2. Неприятливий психологічний клімат в заклад освіти. Цькування, знущання та дискримінація з боку вчителів та інших здобувачів освіти можуть призвести до конфліктів. Несправедливе чи неважливе ставлення до здобувачів освіти створює атмосферу недовіри та ворожості.

Причина 3. Відсутність навичок вирішення конфліктів у підлітковому віці. Якщо Підлітки не знають, як вирішити конфлікт мирним шляхом, це може призвести до його ескалації. Важливо, щоб школи сприяли розвитку у підлітків навичок ефективного спілкування та конструктивного вирішення конфліктів [8].

Важливо зазначити, що конфлікти не завжди є негативним явищем. Вони можуть бути можливостями для розвитку особистості, якщо їх вирішувати конструктивно. Для цього важливо, щоб дорослі (батьки, вчителі, психологи) допомогли підліткам розвивати навички спілкування, співпраці та мирного вирішення конфліктів.

1.3. Соціально-педагогічні аспекти профілактики конфліктів

Соціально-освітній аспект профілактики конфліктів серед підлітків охоплює комплексну систему заходів, спрямованих на запобігання виникненню конфліктних ситуацій і мінімізацію їх негативних наслідків. Дані заходи покликані створити безпечне і підтримуюче середовище для підлітків, забезпечити гармонійний розвиток і сприяти формуванню навичок ефективної взаємодії. Соціально-педагогічний аспект включає в себе такі пункти.

Створення сприятливого психоемоційного клімату в сім'ях і заклад освіти:

- атмосфери любові, довіри та поваги створення позитивної атмосфери в сім'ї та закладі освіти є важливим аспектом запобігання конфліктам. Коли підліток відчуває, що його емоції та думки важливі для дорослого, рівень конфронтації значно знижується. Любов і довіра сприяють розвитку почуття безпеки і прийняття, що є запорукою емоційного благополуччя підлітків;

- заохочуйте відкрите спілкування та діалог яке дозволяє підліткам висловлювати свої емоції та думки, запобігаючи накопиченню негативних емоцій. Діалог між батьками, вчителями та підліткам допомагає вирішити проблему на ранніх етапах і запобігає ескалації конфлікту. Підліткам важливо відчувати, що до їх оцінки прислухаються і беруть до уваги;

- методи активного слухання та емпатії, використовуючи методи активного слухання та емпатії, дорослі можуть визначати емоційний стан підлітків та відповідно реагувати на їхні потреби. Активне слухання передбачає не тільки вслухання в слова, а й розуміння емоцій і підтексту, що стоять за ними. Емпатія може створити глибокі емоційні зв'язки та підтримку, які допоможуть вам вирішити конфлікти на стадіоні на самому початку;

- створювати умови для саморозвитку і самореалізації, які надають можливості для розвитку індивідуальних здібностей і талантів підлітків, розвивати позитивне самосвідомість; підтримка в досягненні особистих цілей і мрій знижує ризик виникнення конфліктів, щоб підліток відчував себе успішним і значущим. Це включає участь у різних клубах, секціях, творчих та спортивних заходах;

- залучення підлітків, які вміють вирішувати проблеми, це дозволяє їм виконувати свої обов'язки та розвивати навички співпраці. Коли підлітки відчувають, що їх думка важлива і враховується при вирішенні важливих питань, вони стають більш відповідальними і готовими до співпраці. Це сприяє розвитку їхніх соціальних навичок та готовності працювати в команді. Це доступно на веб-сайті для обговорення конфліктів у профілі [22; 3].

До розвитку навичок спілкування та співпраці з підлітками входить: навчання – це ефективний спосіб спілкування включає активне слухання, ведення переговорів, вираження своїх думок і почуттів. Це допоможе підлітку ефективно взаємодіяти зі своїм оточенням, розуміти позицію інших, висловлювати свої думки ясно і відкрито. Володіючи навичками активного слухання, ви не зможете уникнути непорозумінь і конфліктів, але у вас є можливість проявити почуття емоційного інтелекту; розвиток навичок співпраці та командної роботи сприяє формуванню навичок командної роботи, прийняття спільних рішень та досягнення компромісів. Це особливо важливо в сучасному світі, де співпраця та командна робота набувають все більшого значення. Уміння працювати спільно допомагає підліткам легше адаптуватися до соціальних ситуацій, вирішувати конфлікти і досягати спільних цілей; навчання методам мирного вирішення спорів знайомить з методами медіації, переговорів і арбітражу для поліпшення конструктивного вирішення спорів. Підлітки вчать шукати альтернативні способи вирішення конфліктів, які не пов'язані з агресією або насильством. Це розвиває їхню емпатію та навички стосунків, сприяючи мирній взаємодії та співпраці. Навчіть підлітків мирному вирішенню конфліктів [5].

Знайомство з ефективними методами мирного вирішення конфліктів, яке допомагає підліткам зрозуміти, що конфлікт може бути вирішений без насильства або нападів. Розвиток навичок ведення переговорів і досягнення компромісу означає навчання підлітків мистецтву ведення переговорів, досягнення взаєморозуміння і вирішення проблем. Це включає в себе розвиток навичок ведення дискусії, вміння визначати власні інтереси і здатності шукати інноваційні способи вирішення спорів.

Контроль емоцій і поведінки передбачає навчання підлітків управляти своїми емоціями і поведінкою в конфліктних ситуаціях, знижувати агресію і напруженість. Це включає в себе розвиток навичок саморегуляції, вміння впливати на свої емоції і адекватно реагувати, сприйняття своїх кордонів і взаємодії з оточуючими в конфліктних ситуаціях [23].

Психологічна допомога підліткам, які переживають конфліктні ситуації: індивідуальні та групові консультації можуть надати підтримку молоді та допомогти вирішити внутрішні та зовнішні суперечки. Це включає розмови з психологами та консультантами, що дає підліткам можливість вільно висловлювати свої думки та почуття індивідуально та в групах, а також отримувати поради та підтримку; психотерапевтична допомога спрямована на те, щоб допомогти підліткам з психологічними травмами, пов'язаними з конфліктами, зберегти психоемоційне здоров'я. Психотерапія включає різні методи, такі як когнітивно-поведінкова терапія, гештальт-терапія та арт-терапія. Вона спрямована на розуміння і переробку негативних переживань і емоцій; психологічна освіта батьків і вчителів підвищує обізнаність дорослих про деталі підліткових конфліктів і способи їх запобігання. Це може включати проведення тренінгів, семінарів або індивідуальних консультацій, на яких батьки та вчителі ефективно спілкуються з підлітками, щоб зрозуміти їхні потреби та отримати інформацію та практичні поради щодо того, як допомогти вирішити конфліктні ситуації [1; 6; 30].

Та входить залучення батьків і вчителів в профільні конфлікти:

1. Тренінги та семінари є ефективною формою організації освітніх заходів для батьків і вчителів щодо конфліктів підліткового профілю.
2. Знайомство з психологічним розвитком підлітків передбачає поглиблення розуміння особливостей розвитку, пов'язаних з віком [24].

Навчання ефективним методам спілкування спрямоване на зміцнення комунікативних навичок дорослих, що сприяє створенню здорового психологічного клімату в сім'ї та школі.

Важливо зазначити, що Запобігання конфліктам – це постійний процес, який вимагає узгоджених дій батьків, вчителів та інших дорослих. Тільки спільними зусиллями ми можемо створити сприятливі умови для розвитку і виховання підлітків і звести до мінімуму ризик виникнення конфліктних ситуацій.

Отже можемо зазначити, що у житті сучасних підлітків конфлікт також є

невід'ємним явищем, тим більше що вони відрізняються від однолітків минулих поколінь системою соціально-психологічних особливостей, серед яких підвищена конфліктність у спілкуванні між собою, з дорослими, а не рідко і з батьками, а також демонстраційна девіантна поведінка. Як показує практика, підлітки не здатні вирішувати конфлікти, більше того, у конфліктних ситуаціях переважають деструктивні тенденції. До основних характеристик конфлікту відносяться зіткнення сторінки, протистояння, негативні емоції, зміни в поведінці та порушення взаємодії. Конфлікт (з лат. *conflictus* – зіткнення) – це складне явище, яке має багато різних визначень і проявів. Розуміння цих особливостей розвивається педагогам, психологам та іншим фахівцям викликає особливості підліткового віку та виробляє підходи, які сприяють конструктивному вирішенню конфліктів.

Конфлікти серед підлітків можуть бути викликані різними факторами, включаючи особливості особистості, сімейне середовище, соціальні впливи та освітні фактори. Прагнення підлітків до самоствердження, відсутність досвіду в контролі емоцій і пошуку ідентичності можуть призводити до конфліктів. Індивідуальні психологічні особливості, такі як емоційна нестабільність, низька самооцінка та неефективні комунікативні навички, також можуть сприяти виникненню конфліктів. Сімейні фактори, такі як дисфункціональні стосунки, недостатня батьківська Увага та надмірна турбота, можуть вплинути на поведінку підлітка, тоді як соціальні фактори, такі як вплив однолітків, соціальна нерівність та вплив засобів масової інформації, можуть призвести до конфліктів. Освітні фактори, такі як авторитарний стиль виховання, несприятливе середовище в класі та відсутність навичок вирішення конфліктів, також можуть сприяти виникненню конфліктів.

Соціально-освітній аспект профілактики конфліктів серед підлітків охоплює комплексну систему заходів, спрямованих на запобігання виникненню конфліктних ситуацій і мінімізацію їх негативних наслідків. Ці заходи створюють безпечне і підтримуюче середовище для підлітків, забезпечують гармонійний розвиток і сприяють формуванню навичок ефективної взаємодії.

Основними компонентами соціально-педагогічного можемо вважати: створення сприятливого психоемоційного клімату в сім'ях і закладах освіти; розвиток навичок спілкування та співпраці; контроль емоцій і поведінки; залучення батьків і вчителів у профілактику конфліктів; Запобігання конфліктам є постійним процесом, який вимагає узгоджених дій батьків, вчителів та інших дорослих. Спільними зусиллями можна створити сприятливі умови для розвитку і виховання підлітків, зводячи до мінімуму ризик виникнення конфліктних ситуацій.

РОЗДІЛ 2

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАХОДИ ПРОФІЛАКТИКИ КОНФЛІКТІВ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

2.1. Профілактика конфліктів на рівні індивідуальної роботи з підлітками

У рамках дослідження та за запитом було проведено комплексну індивідуальну роботу з здобувачем освіти з метою профілактики конфліктів у шкільному середовищі. Ця робота передбачала не лише виявлення потенційних джерел конфліктів, а й розробку та впровадження стратегій їх попередження, спрямованих на підвищення соціальної адаптивності та емоційного благополуччя здобувача освіти.

На першому етапі роботи був розроблений індивідуальний план (таблиця 2.1).

Мета: підвищити рівень навчальної мотивації, розвинути розумові здібності учениці та навчити їх застосовувати різноманітні способи для пізнання навколишнього світу, саморозвитку та успішного спілкування.

Завдання:

1) розвиток інтелектуальної, комунікативної, полікультурної, інформаційної та інших компетентностей, що потребує дати уявлення про мислення, навчити дитину ефективно виконувати розумові операції на матеріалі навчальних предметів та у ситуаціях не учбового характеру;

2) розвинути здатність до творчості означає сприяти розвитку уяви, оригінальності мислення та інноваційних підходів у вирішенні проблем;

3) стимулювати прагнення до самореалізації та саморозвитку означає підтримувати і мотивувати індивідуальний розвиток особистості, сприяючи усвідомленню своїх сильних сторін і потенціалу.

Таблиця 2.1

Індивідуальний план роботи

№	Заходи	Дата
1.	Вивчення розвитку особистісної та емоційно-вольової сфер здобувачів освіти.	протягом року
2.	Провести бесіди: «Конфлікт. Дві сторони однієї медалі», «Чесність починається з тебе» «Що таке характер?»	Лютий Березень Квітень
3.	Розмова – «Конфлікт, шляхи розв'язання», «Який він справжній друг?»	Вересень – листопад
4.	Надавати консультативну допомогу законному опікуну.	протягом року за необхідністю
5.	Аналіз навчальних досягнень	щомісяця
6.	Психологічна допомога при виникненні кризових ситуацій у житті здобувача освіти.	протягом року

Проводився аналіз конфліктних ситуацій, що вже мали місце, з метою визначення типових сценаріїв та причин, що лежать в їхній основі.

Дуже важливою для нас складовою цього етапу було виявлення потенційних причин у виникненні конфліктних ситуацій на основі аналізу соціальних та емоційних динамік серед здобувачів освіти.

Наступним етапом було вивчення ситуацій, що можуть призвести до конфліктів. Здобувач освіти був запрошений на консультацію для обговорення своїх спостережень щодо конфліктних ситуацій з учасником 1, в яких він брав участь або спостерігав за ним. Це було зроблено для кращого розуміння здобувача освіти того, які фактори та обставини могли вплинути на виникнення конфліктної ситуації зараз. Крім того, цей етап дозволив здобувачі освіти висловити свої власні думки, почуття та переживання щодо конфліктних ситуацій.

Під час консультування конфліктних ситуацій ми разом з здобувачем освіти розглянули різні підходи до їх розв'язання та зробити висновки про те, як вони можуть бути застосовані у майбутньому для уникнення подібних ситуацій.

Під час третього етапу роботи відбулася розробка стратегій для попередження та вирішення конфліктів. За допомогою спільної взаємодії з здобувачем освіти та спільного аналізу, ми розробили індивідуалізовані плани дій та методи реагування на потенційні конфліктні ситуації (таблиця 2.2). Під час цього етапу ми з здобувачем освіти працювали над визначенням основних факторів, які можуть впливати на виникнення конфліктів у його житті, та разом із ним виявляли і розвивали навички ефективного вирішення конфліктів.

Таблиця 2.2

Дії та методи реагування на потенційні конфліктні ситуації

№	Назва	Дія
1	Оцінка ситуації	Спочатку проводимо аналіз ситуації та визначаємо причину виникнення конфліктної ситуації.
2	Визначаємо цілі	На основі особистого аналізу ситуації слід визначити конкретні цілі та дії здобувача освіти. Цілі можуть бути як невеликі (наприклад, зниження рівня агресії), так і великі за часом (розвиток навичок ефективного спілкування).
3	План дії	План дій повинен включати конкретні кроки, які допоможуть здобувачу освіти досягти встановлених цілей.
4	Моніторинг прогресу	Регулярне відстеження прогресу здобувача освіти в вирішенні конфліктної ситуації.

Окрім цього, у процесі цієї роботи було звернуто увагу на розробку конкретних дій для взаємодії та комунікації, які сприяли б вирішенню

потенційних конфліктних ситуацій ще на їхньому початковому етапі. Здобувач освіти мав можливість активно приймати участь у процесі формування цих стратегій, що сприяло збільшенню його відчуття власної відповідальності за попередження конфліктів та підвищенню впевненості в своїх можливостях.

Завдяки цьому етапу роботи, здобувач освіти не лише отримав набір особистих інструментів для управління конфліктними ситуаціями, але й розуміння того, як можна передбачити та уникнути виникнення конфліктних ситуацій, що є важливим фактором у підготовці до життя в сучасному світі.

Заключним етапом була практична реалізація розробленого плану дії. Здобувач освіти був активно залучений до впровадження практичних завдань, спрямованих на вирішення конфліктних ситуацій у повсякденному житті.

Здобувач освіти отримав рекомендації щодо того, як і коли застосовувати розроблені стратегії в різних життєвих ситуаціях. Це дозволить йому не лише перевірити ефективність обраних методів, але й набути досвіду їхнього застосування.

Під час практичної реалізації стратегій, здобувач освіти отримав можливість самостійно вирішувати конфліктні ситуації, а також відчуті позитивні зміни у власному емоційному стані та відносинах з оточуючими. Крім того, він має змогу звернутися за підтримкою та консультаціями у випадку потреби.

В результаті індивідуальної роботи з здобувачем освіти досягнуто значного прогресу у попередженні конфліктів та покращанні якості міжособистісних відносин у школі. Зафіксований прогрес виявився багатограним і переконливим, що свідчить про ефективність проведених заходів.

Здобувач освіти, завдяки отриманим знанням та практичним навичкам, став більш впевненим у власних можливостях вирішувати конфліктні ситуації. Він здатний аналізувати складні ситуації та знаходити конструктивні шляхи вирішення проблем, що стає ключовим фактором у запобіганні конфліктам та підвищенні загальної ефективності комунікації.

Крім того, здобувач освіти в процесі роботи здобув важливий досвід співпраці та взаємодії з оточуючими. Він навчився сприймати та розуміти почуття та потреби інших людей, що допомагає йому будувати позитивні та довірчі відносини з однокласниками, вчителями та іншими учасниками шкільного середовища.

Загалом, результати індивідуальної роботи виявилися далеко відбитими і стали важливим кроком у створенні сприятливого клімату в закладі освіти, де взаєморозуміння, толерантність та конструктивна взаємодія є ключовими складовими частинами навчального процесу.

2.2. Групові форми роботи з підлітками щодо профілактики конфліктів

Наша робота, яка була націлена на профілактику конфліктів серед підлітків, включала в себе активну роботу в групових форматах. Під час організації таких заходів, нашим головним завданням було створення сприятливої атмосфери для відкритої дискусії, спільного вирішення проблем та розвитку ключових соціальних навичок. Ми визначили групові формати як ефективний інструмент для стимулювання активної участі кожного учасника, сприяючи таким чином більш глибокому засвоєнню матеріалу та позитивній динаміці в груповому взаємовідношенні. Відбираючи специфічні методи та завдання для кожного групового заходу, ми старалися забезпечити максимальну ефективність процесу, сприяючи формуванню спільної командної динаміки та взаємопідтримки.

Однією з ключових групових форм роботи, яку ми використовували, були тренінги з комунікації та спілкування. Під час проведення таких занять, надавалася можливість здобувачам освіти активно взаємодіяти між собою, спільно розв'язувати завдання та вчитися ефективно висловлювати свої думки та почуття.

На початку тренінгу ми знайомимося з новим цікавим фактом про свого однокласника/ці та приймаємо правила на нашому заході. Частіше всього використовується вправа «Знайомство». Хід вправи: учасники розповідають про себе якийсь маловідомий факти, або те про що ніхто не знає та передає іграшку або можна використати невеликий м'ячик. Ця вправа допомагає дізнатися щось нове про кожного та в деяких випадках об'єднати спільні інтереси здобувачів освіти.

Наступною вправою використовується «Комплімент». Здобувати освіти діляться на дві шеренги, або стають по парам в хаотичному порядку. Беруть із кошика сердечка (або можна вирізати іншу фігуру) і говорять компліменти своїм товаришам навпроти. Далі роблять крок уперед і дарують один одному сердечка.

Цей підхід допоміг створити атмосферу взаєморозуміння та взаємопідтримки у класі. Крім того, він сприяв розвитку позитивного настрою та атмосфери. Здобувачі освіти отримують можливість навчитися слухати одне одного, та звертати увагу на щось позитивне та незвичайне.

Наступною вправою можна використати мозковий штурм під назвою «Конфлікт – це...»

Головна мета цієї вправи це налаштувати учасників на роботу, з'ясувати асоціації зі словом «конфлікт», створити підґрунтя для наступної роботи.

Ми дістаємо зім'ятий аркуш паперу і звертається до здобувачів освіти: «Що це? Що це вам нагадує, із чим асоціюється?», натякати на те, що це може бути конфлікт.

Далі здобувачі освіти добирають синоніми до слова «конфлікт»: які емоції виникають у них при слові «конфлікт», при погляді на зім'ятий папір? (Протириччя, суперечка, сутичка, протистояння, протиборство, зіткнення, скандал, бійка, сварка, все що вигадують).

Здобувачі освіти називають асоціації, а ми записуємо на плакаті. Враховувати різні точки зору та шукати взаємоприйнятні рішення, що є важливим кроком у процесі профілактики конфліктів та підтримки гармонійної

взаємодії учасників групи.

Також використовується вправа «Навчись сваритись»

Здобувачі освіти об'єднуються у групи за довільним принципом (або ви можете їх розприділити за допомогою підручних засобів). Кожна група отримує опис конфліктної ситуації і завдання: показати сценку, в якій даний конфлікт привів би до розвитку відносин та особистісних позитивних якостей.

5 хвилин на підготовку вправи та 5 хвилин на презентацію кожної групи.

Ситуації:

Ситуація 1: Ваш друг(подруга) звинувачує вас при інших здобувачах освіти класу в тому, що ви відмовились виконувати доручення й робите це не вперше, хоча й знає, що на це у вас була поважна причина (спортивні змагання). (Співпраця)

Ситуація 2: Ваш друг(подруга) звинувачує вас у тому, що ви не зуміли як слід організувати святкову програму, і він(вона) зробили це б краще. (Суперництво)

Ситуація 3: Упродовж року сусід по парті списував у вас завдання. Учитель зробив вам через нього зауваження. Ви ображені й готові вибухнути, а ваш сусід поводить ся так, ніби нічого не сталося. (Втеча)

Ситуація 4: Ваш однокласник, із яким ви в гарних стосунках, звинувачує вас у тому, що ви загубили повідомити йому потрібну інформацію, а вона була дуже необхідна. (Компроміс)

Ситуація 5: Ваш однокласник просить вас зробити тестові завдання, бо його не атестують із цього предмета. Ви самі не встигаєте, але хочете допомогти другові. (Пристосування)

Ця вправа корисна тим, що здобувачі освіти, працюючи в групах, вчать ся співпрацювати, розвивати навички ефективного спілкування та навичкам вирішення конфліктів. Виконуючи завдання вони наблюдают ь та вивчають як інші можуть себе вести в різних ситуаціях та аналізувати різні види та виходи з конфліктів. Також можна в кінці сценки обговорювати інші рішення конфліктних ситуацій.

Наступна вправа буде «Шляхи розв'язання конфліктів».

Головною метою якого це: показати учасникам, яким чином можна попереджати, усувати конфлікти.

Ми звертаємо увагу здобувачів освіти на плакат «Під час конфлікту більшість людей...», з якого вони мають виписати 5-6 тез, найкорисніших на їхню думку, для розв'язання конфлікту. Далі проводиться обговорення, знаходяться спільні шляхи розв'язання конфлікту та саме чому вони вибрали саме цей шлях.

Види способів розв'язання конфліктів.

1. Гумор, спокійне ставлення до чогось або до когось.
2. Визнання переваг.
3. Компроміс. Угода на основі взаємних поступок.
4. Третейський суд. Звернення за допомогою у розв'язанні конфлікту до незацікавлених осіб.
5. Аналіз ситуації. Обговорювати ситуацію необхідно на нейтральній території.
6. Конкуренція. Активне відстоювання своєї позиції, логічне аргументування.
7. Відсторонення від участі в конфлікті.
8. Пристосування. Виробити рішення, що задовольнило б усі сторони.
9. Співпраця. Спільний пошук шляхів виходу із проблеми, варіантів, які задовольнили б обидві сторони.
10. Ультиматум – висування рішучої вимоги погрозою застосування способів впливу у випадку відмови.
11. Знищення (моральне або фізичне).

Ця вправа дуже подобається здобувачам освіти «Кішки-мишки».

Двох учасників призначають «Кішками», всі інші – «Мишки».

Головне завдання зібрати всіх «мишок» в одному кутку класу за допомогою «співпраці», «компромісу», «примусу», «втечі», «пристосування». Деякі діти легко йдуть на компроміси, але деякі діти навмисно намагаються

затриматися та підбити інших не йти. Під час цієї вправи можна пронаблюдати за взаємовідносинами між здобувачами освіти.

Додатково до тренінгів, ми організовували групові дискусії з проблематики конфліктів. Під час цих зустрічей, здобувачі освіти мали можливість обговорювати різні ситуації, які можуть виникнути в їхньому житті, та спільно шукати оптимальні рішення. Такий підхід не лише сприяв розвитку навичок спільної роботи та колективного прийняття рішень, але й дозволив здобувачам освіти розширити свій світогляд. Вони навчилися розуміти позиції інших учасників дискусії, використовувати емпатію та виробляти навички аргументації своїх думок. Цей процес допоміг здобувачам освіти навчитися конструктивно спілкуватися, розвивати толерантність та вміння вирішувати конфліктні ситуації шляхом діалогу та взаєморозуміння.

Крім того, наші заходи включали проведення рольових ігор, спрямованих на моделювання реальних ситуацій конфліктів. Під час цих ігор, здобувачі освіти мали можливість відчувати себе в ролі учасників конфліктних ситуацій, що допомагало їм краще розуміти причини таких конфліктів. Крім того, учасники отримували можливість вчитися реагувати на такі ситуації адекватно та шукати альтернативні, ненасильницькі способи вирішення проблем. Ці рольові ігри створювали безпечне середовище для експериментування та відчуття емоцій, а також давали можливість здобувачам освіти розвивати навички співпраці, емпатії та толерантності. Такий підхід дозволяв здобувачам освіти набути практичних навичок управління конфліктами та підвищувати рівень соціальної компетентності.

В результаті роботи у групових форматах здобувачі освіти отримали значний позитивний результат. Вони не лише здобули нові знання та навички з профілактики конфліктів, але й розвинули важливі соціальні компетенції. Навички співпраці та ефективного спілкування були активно вдосконалені під час групових вправ і діалогів. Здобувачі освіти навчилися сприймати почуття та потреби інших учасників групи, виявляти емпатію та розуміння, що відображалось у покращенні їхніх взаємин. Вони також навчилися ефективно

працювати в команді, розподіляти завдання та досягати спільних цілей. Ці важливі навички соціальної взаємодії будуть корисними для здобувачів освіти не лише в шкільному середовищі, але й у подальшому житті.

2.3. Роль педагогічного колективу у профілактиці конфліктів серед підлітків

Разом з нашим колективом ми проводимо різні семінари та тренінги. Головною метою яких є підвищення обізнаності педагогічного колективу. Такі заходи спрямовані на інформування вчителів про новітні методи та підходи в освіті, покращення розуміння психологічних аспектів навчального процесу та вдосконалення навичок взаємодії з здобувачами освіти.

В квітні в нас відбувся тренінг на тему «Як уникнути конфлікту в дитячому колективі».

Для початку ми виконали вправу «Мої очікування»

Головна мета це: дізнатися очікування від тренінгу та викладачам потрібно було визначитися хто вони за структурою машини (наприклад: колеса-тому, що без мене не зможе доїхати ця практика до дітей).

Вправа «Хто я?»

Головна мета цієї вправи полягає в тому, щоб допомогти підліткам усвідомити важливість прийняття себе такими, якими вони є, з усіма своїми перевагами та недоліками. Це включає в себе розвиток самоповаги та позитивного самосприйняття, яке базується на розумінні і прийнятті власних особистісних характеристик.

За допомогою інтерактивного методу «мозкового штурму» 10 разів відповісти на запитання «Хто я?», використовуючи характеристики, риси, інтереси й почуття для опису себе, починаючи кожне речення із займенника («Я...»). Потім зробити розподіл відповідей на «+» і «-». Замінити негативні прикметники на більш позитивні, але таким чином, щоб речення не втратило

правдивості. (наприклад: «Я наївний» – «Я відвертий у контактах із людьми»).

Наступна вправа «Ситуації».

Мета: позитивне сприйняття себе і світу; визначити, як ми поведимося, вступаючи в контакт з іншими. Ситуації:

1. Ви не змогли відповісти на запитання Вашого здобувача освіти з предмета, який викладаєте.
2. Ви забули зробити своїй подрузі те, що обіцяли.
3. Ви невдало провели заняття (лекцію).
4. В учительській, у присутності інших педагогів тобі робить зауваження колега, указуючи на помилки, допущені на уроці.

У парі вибирають одну ситуацію: один учасник виголошує ідеї (+, -), другий – записує (бажано більше +). Кожна група зачитала свою ситуацію і називає тільки плюси з обраної ситуації.

Вправа «Якби..., то я став би...»

Головна мета цієї вправи полягає у розвитку та вдосконаленні навичок швидкого та ефективного реагування на конфліктні ситуації. Це включає в себе здатність підлітків оперативно оцінювати ситуацію, розуміти емоції та мотиви всіх учасників конфлікту, а також застосовувати відповідні стратегії для мирного врегулювання конфлікту.

Вправа відбувалася по колу: перший педагог висуває умову, в якій обумовлена певна конфліктна ситуація. Наприклад: «Якби мене обрахували в магазині...», а завдання наступного педагога, який сидить поруч із першим, продовжує (завершує) речення. Наприклад: «...я вимагав би книгу скарг».

Головне під час заняття відзначати, що як конфліктні ситуації, так і шляхи виходу з них можуть повторюватися. По завершенню речення пропонується обговорення, де кожен може запропонувати своє рішення та пояснити його.

Також наш колектив наприкінці тренінгу взяв участь у невеликому квесті-релаксі, спрямованому на миттєву допомогу при стресі та повернення у Зону стійкості. Мета цих зон полягає в тому, щоб швидко заспокоїтися та

навчити дитину самостійно справлятися зі стресом без використання спеціальних зон. Під час квесту учасники мали можливість освоїти техніки релаксації та саморегуляції, які допомагають ефективно знижувати рівень тривоги і напруження. Це включає в себе практику глибокого дихання, вправи на концентрацію та візуалізацію, а також інші методи, які можуть бути застосовані у будь-який момент, коли виникає потреба. Завдяки цьому квесту викладачі не тільки отримали практичний досвід управління своїм емоційним станом, але й набули впевненості у своїх здатностях самостійно підтримувати внутрішню рівновагу в стресових ситуаціях.

Кожен викладач записував свої відчуття від пройденної зони, це робиться з метою кращого розуміння своїх відчуті (див. додаток А).

На завершення ми отримуємо рефлексію. Де викладачі розповідають свої враження та що вони нового отримали під час тренінгу.

Проведення роботи з здобувачами освіти з метою профілактики конфліктів є не лише складним, але й надзвичайно важливим аспектом педагогічної діяльності. Підкреслення цієї проблематики відображається в її ключовості для забезпечення гармонійного та сприятливого навчального середовища для здобувачів освіти. Успішне вирішення цієї задачі стає можливим завдяки активній участі педагогічного колективу. Вчителі виступають не лише як наставники, а й як ключові фігури у формуванні позитивного психосоціального клімату в школі. Їхня роль полягає в тому, щоб виховати здобувачів освіти, які здатні ефективно вирішувати конфліктні ситуації, спираючись на принципи толерантності, взаєморозуміння та мирного взаємодії. Тому педагоги мають активно сприяти формуванню навичок міжособистісної взаємодії, емпатії та вміння шукати конструктивні шляхи вирішення конфліктів серед здобувачів освіти. Їхня роль полягає в тому, щоб стати не лише джерелом знань, але й прикладом позитивного міжособистісного спілкування та мирного вирішення конфліктів для своїх здобувачів освіти.

Спілкування з здобувачами освіти про конфлікти та їх можливі причини є одним з перших і ключових кроків у процесі профілактики. Педагогічний

колектив активно веде діалог з здобувачами освіти з метою розуміння їхніх переживань та поглядів на конфліктні ситуації. Це створює атмосферу взаєморозуміння та відкритості, де кожен здобувач освіти може вільно висловлювати свої думки, емоції та почуття. Підтримка педагогічного колективу допомагає здобувачам освіти відчувати, що їхні голоси чуваються та їхні проблеми важливі. Це сприяє побудові відносин на основі довіри та взаємопідтримки, що є важливим елементом у процесі профілактики конфліктів та підтримки позитивного соціального клімату в навчальному закладі.

Далі, педагоги активно використовують різноманітні методи та форми роботи з здобувачами освіти, спрямовані на навчання їх навичкам соціальної взаємодії та конструктивного вирішення конфліктів. Це можуть бути спеціально організовані тренінги, лекції або групові дискусії, призначені для активного взаємодії та обміну думками між здобувачами освіти. Під час таких заходів Здобувачі освіти отримують можливість розвивати навички емпатії, співпраці та розуміння точок зору інших людей. Крім того, вони вчаться використовувати аргументацію та шукати компромісні рішення в конфліктних ситуаціях. Такий підхід сприяє формуванню позитивних міжособистісних відносин, підвищенню рівня взаєморозуміння та сприяє створенню сприятливого клімату в школі, де кожен здобувач освіти відчуває себе поважним та підтриманим.

Крім проведення спеціальних заходів з профілактики конфліктів, педагоги також мають бути уважними до змін у поведінці та взаємини між здобувачами освіти. Вони повинні звертати увагу на будь-які ознаки можливих конфліктів і вчасно реагувати на них. Це може включати проведення індивідуальних розмов з здобувачами освіти, під час яких вони можуть висловлювати свої обурення та побоювання, а також отримувати поради та підтримку від вчителя. Крім того, учасники педагогічного колективу можуть звертатися за допомогою до психологічної служби школи для отримання професійної консультації та підтримки у вирішенні складних ситуацій. Це дозволяє педагогам вчасно виявляти та ефективно втручатися в ситуації

конфліктів, а також створює надійний механізм підтримки для здобувачів освіти у шкільному середовищі.

Усі ці заходи, що вживає педагогічний колектив, спрямовані на важливу мету – формування позитивного клімату в освітньому закладі та забезпечення психосоціального благополуччя здобувачів освіти. Вони допомагають не лише у вирішенні конкретних конфліктних ситуацій, але й сприяють створенню сприятливого середовища для розвитку емоційного та соціального інтелекту молодого покоління. Завдяки цим заходам, педагоги можуть активно працювати над формуванням навичок спілкування, взаєморозуміння та толерантності серед здобувачів освіти, що сприяє збереженню гармонійних взаємин у навчальному середовищі. Такий підхід до психосоціального розвитку здобувачів освіти сприяє їхньому зростанню як особистостей та формуванню позитивних цінностей, необхідних для успішного життя в сучасному суспільстві.

2.4 Розробка методичних рекомендацій соціально-педагогічної профілактики конфліктів серед підлітків

Соціально-педагогічна профілактика конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі спрямована на створення умов для позитивного розвитку особистості, підвищення рівня соціальної адаптації та запобігання негативним наслідкам конфліктних ситуацій. Це передбачає формування безпечного і підтримуючого середовища, де підлітки можуть вільно висловлювати свої почуття, переживання та ідеї. Профілактика включає навчання здобувачів освіти навичкам ефективного спілкування, співпраці та конструктивного вирішення конфліктів. Крім того, вона сприяє розвитку емоційного інтелекту, що дозволяє підліткам краще розуміти себе та інших, контролювати свої емоції та будувати здорові міжособистісні стосунки. Особлива увага приділяється створенню позитивної соціальної атмосфери, яка

базується на принципах довіри, взаємоповаги та підтримки. Це не лише допомагає запобігати конфліктам, але й сприяє загальному благополуччю здобувачів освіти, їх академічному успіху та гармонійному розвитку.

Першим ми розглянемо основні принципи профілактики конфліктів, зокрема, значення раннього втручання, роль ефективної комунікації, розвиток емпатії та навичок вирішення проблем, а також важливість створення позитивного середовища, яке сприяє взаєморозумінню та співпраці серед підлітків.

Принцип поваги – повага до особистості кожного здобувача освіти, його прав і потреб, є основою для створення позитивного навчального середовища. Це передбачає визнання унікальності кожного підлітка, підтримку його індивідуальних інтересів та потреб, а також забезпечення умов, які сприяють його самореалізації. Вчителі та батьки мають демонструвати повагу до думок і почуттів здобувачів освіти, що допомагає зміцнити їхню самооцінку і сприяє формуванню здорових міжособистісних стосунків.

Принцип довіри – створення атмосфери довіри між здобувачами освіти, вчителями та батьками є критично важливим для ефективного навчання і виховання. Довіра формує основу для відкритого спілкування, де здобувачі освіти можуть без страху ділитися своїми проблемами, успіхами та переживаннями. Вчителі повинні бути доступними та чуйними, готовими надати підтримку і допомогу в будь-який момент, що значно знижує рівень стресу і сприяє кращому розумінню і вирішенню конфліктних ситуацій.

Принцип взаєморозуміння – сприяння відкритому обговоренню проблем і конструктивному діалогу між усіма учасниками навчального процесу є ключовим для попередження та вирішення конфліктів. Взаєморозуміння передбачає активне слухання, емпатію і готовність до компромісів. Воно дозволяє краще розуміти мотиви та емоції інших людей, що зменшує ймовірність непорозумінь і конфліктів. Важливо створити умови, де кожен учень відчуває, що його точка зору важлива і враховується.

Принцип рівності – рівне ставлення до всіх учасників навчального

процесу незалежно від їхніх індивідуальних особливостей є основою для формування справедливого і безпечного середовища. Це означає, що всі здобувачі освіти мають рівні можливості для навчання і самовираження, незалежно від їхнього соціального статусу, етнічного походження, статі чи інших характеристик. Рівність у ставленні допомагає уникнути дискримінації та упереджень, сприяючи створенню гармонійного і підтримуючого середовища для всіх учасників навчального процесу [13].

Далі ми вивчаємо діагностику конфліктних ситуацій серед підлітків, зосереджуючись на методах виявлення та аналізу факторів, що спричиняють конфлікти, а також на інструментах і підходах, які допомагають визначити характер та динаміку таких ситуацій для розробки ефективних стратегій їхнього вирішення..

Спостереження це – регулярне спостереження за поведінкою здобувачів освіти у класі та поза ним дозволяє вчителям і соціальним педагогам вчасно помічати ознаки потенційних конфліктів або проблем у взаєминах. Це включає уважне стеження за змінами у поведінці, взаємодіях з однолітками, а також за емоційними реакціями здобувачів освіти. Постійне спостереження допомагає виявити тригери конфліктів і своєчасно втрутитися для їхнього запобігання.

Анкетування це – проведення анкетування серед здобувачів освіти для виявлення потенційних конфліктних ситуацій є важливим інструментом діагностики. Анкети можуть містити запитання про стосунки з однокласниками, рівень задоволеності шкільним життям, випадки булінгу або конфліктів. Отримані дані дозволяють виявити проблемні зони та розробити стратегії їхнього вирішення, залучаючи до процесу самих здобувачів освіти, що підвищує їхню відповідальність та активну участь у створенні безпечного середовища.

Інтерв'ю – проведення індивідуальних інтерв'ю з здобувачами освіти для виявлення їхніх потреб і проблем дає можливість глибше зрозуміти особисті переживання і труднощі кожного здобувача освіти. Це дозволяє встановити довірчі відносини між здобувачами освіти і педагогами, що сприяє відкритому

обговоренню конфліктних ситуацій і пошуку ефективних шляхів їх вирішення. Інтерв'ю також допомагають виявити приховані конфлікти, які не завжди очевидні під час спостереження або анкетування.

Аналіз поведінки – аналіз змін у поведінці здобувачів освіти та їх успішності у навчанні є ключовим етапом у виявленні конфліктних ситуацій. Різкі зміни в успішності, соціальній активності або настрої здобувачів освіти можуть свідчити про наявність проблем, які потребують уваги. Аналіз допомагає визначити причини змін і розробити індивідуальні плани втручання, спрямовані на підтримку здобувача освіти і покращення його стану.

Профілактика конфліктів – це система заходів і методів, спрямованих на попередження виникнення конфліктних ситуацій та мінімізацію їх негативних наслідків: До неї відносимо наступні пункти:

- формування атмосфери підтримки, довіри та взаємоповаги у школі є основою для ефективного навчання і виховання. Це включає в себе створення умов, де кожен учень відчуває себе цінним і захищеним. Шкільний колектив повинен працювати над побудовою позитивних взаємин між здобувачами освіти, вчителями та адміністрацією, що сприяє зниженню рівня конфліктів та підвищенню загального добробуту здобувачів освіти;

- організація тренінгів та семінарів з розвитку навичок ефективного спілкування допомагає здобувача освіти навчитися ясно висловлювати свої думки та почуття, активно слухати інших, а також вирішувати непорозуміння конструктивно. Відпрацьовування навичок емпатії, асертивності та активного слухання сприяє кращому розумінню між однолітками та зменшенню конфліктних ситуацій;

- введення програм навчання методам медіації, переговорів та компромісу дозволяє здобувача освіти оволодіти ефективними стратегіями врегулювання конфліктів мирним шляхом. Ці програми навчають здобувачів освіти ідентифікувати коріння конфлікту, знаходити спільні інтереси та працювати разом над пошуком взаємовигідних рішень. Знання та вміння у сфері медіації та переговорів розвивають у здобувачів освіти впевненість у своїх силах і

допомагають уникати ескалації конфліктів.

- залучення здобувачів освіти до вирішення проблем та прийняття рішень, що стосуються шкільного життя, сприяє формуванню у них почуття відповідальності та приналежності до шкільної спільноти. Здобувачі освіти можуть брати участь у шкільних радах, комітетах або ініціативних групах, де вони можуть висловлювати свої пропозиції та ідеї щодо покращення шкільного середовища. Активна участь у шкільному житті допомагає здобувача освіти м розвивати лідерські навички, вчитися співпраці та робити свій внесок у створення позитивного шкільного клімату [14].

Втручання в конфлікт підлітків передбачає активне залучення дорослих, таких як батьки, вчителі або шкільні психологи, для виявлення причин розбіжностей, забезпечення конструктивного діалогу між сторонами та розробки стратегії вирішення конфліктної ситуації, з метою попередження ескалації та формування навичок ефективної комунікації у підлітків. Щоб їм допомогти ми можемо наступне:

Консультування – надання психологічної допомоги учасникам конфлікту є важливою складовою профілактики конфліктів. Консультування допомагає здобувача освіти м розібратися у своїх почуттях та переживаннях, надає підтримку та рекомендації щодо подолання складних ситуацій. Психологічна допомога сприяє зниженню рівня стресу та тривожності, що позитивно впливає на емоційний стан і поведінку здобувачів освіти .

Організація круглих столів – проведення круглих столів для обговорення конфліктних ситуацій і пошуку спільних рішень надає можливість здобувача освіти м, вчителям та батькам спільно розглядати проблеми та шукати шляхи їх розв'язання. Такі заходи сприяють розвитку відкритого діалогу, взаєморозуміння та співпраці між усіма учасниками шкільного процесу.

Інформаційна підтримка – надання інформаційних матеріалів щодо методів вирішення конфліктів та підтримки в стресових ситуаціях допомагає здобувача освіти м оволодіти необхідними знаннями та навичками для ефективного управління конфліктами. Інформаційна підтримка включає

розповсюдження буклетів, проведення лекцій, семінарів та тренінгів, що підвищує обізнаність здобувачів освіти про способи розв'язання конфліктів і зниження стресу [15].

Постконфліктна робота – це комплекс заходів та дій, які здійснюються після завершення конфлікту з метою вирішення його наслідків, відновлення нормальних взаємовідносин між сторонами та запобігання повторенню подібних ситуацій у майбутньому. До постконфліктної роботи ми можемо віднести наступні пункти.

Аналіз конфліктної ситуації де проведеться аналізу конфліктної ситуації який є важливим етапом для виявлення причин та наслідків конфлікту. Це включає ретельне дослідження всіх аспектів конфлікту, таких як залучені сторони, їхні дії та реакції, обставини, що призвели до конфлікту, і фактори, що його підтримують. Аналіз допомагає зрозуміти глибинні причини конфлікту і визначити його вплив на учасників та шкільне середовище загалом.

Виявлення помилок, це є важливою частиною аналізу у поведінці учасників конфлікту. Це включає визначення неконструктивних дій або рішень, що сприяли загостренню конфлікту. На основі цього аналізу можна розробити конкретні рекомендації для виправлення таких помилок і запобігання їх повторенню в майбутньому.

Моніторинг стану здобувачів освіти є регулярний, для тих які брали участь у конфлікті, є важливим для забезпечення їхнього благополуччя і подальшого розвитку. Це передбачає спостереження за їхньою поведінкою, успішністю та емоційним станом, а також надання необхідної підтримки, включаючи психологічну допомогу, консультації та індивідуальні зустрічі. Такий підхід допомагає забезпечити, щоб здобувачі освіти відчували себе захищеними і мали ресурси для подолання наслідків конфлікту [11].

Роль батьків і педагогів у профілактиці конфліктів є надзвичайно важливою і багатогранною. Батьки відіграють ключову роль у формуванні базових соціальних і комунікативних навичок у дітей, а також у створенні сприятливого сімейного середовища, що сприяє емоційному благополуччю

дитини. Вони повинні бути уважними до потреб своїх дітей, підтримувати відкритий діалог, навчати їх справлятися зі стресом і розв'язувати конфлікти мирним шляхом. Педагоги, у свою чергу, несуть відповідальність за створення позитивного психолого-педагогічного клімату в класі та школі загалом. Вони повинні навчати дітей поважати один одного, сприяти розвитку навичок співпраці, активно включати їх у прийняття рішень і надавати підтримку у важких ситуаціях. Спільна робота батьків і педагогів є запорукою успішної профілактики конфліктів і забезпечення гармонійного розвитку підлітків. З батьками та педагогами ми можемо: проводити інформаційні щодо виявлення та профілактики конфліктів є важливим кроком для створення безпечного і підтримуючого середовища для підлітків. Ці сесії допоможуть учасникам зрозуміти основні причини виникнення конфліктів, їхні ознаки, а також навчитися розпізнавати потенційні конфліктні ситуації на ранніх стадіях; забезпечити тісні співпраці між батьками, педагогами та соціальними працівниками є ключовим фактором успішного вирішення конфліктних ситуацій. Така співпраця дозволяє обмінюватися інформацією, координувати зусилля і спільно розробляти стратегії для підтримки здобувачів освіти. Це також сприяє створенню єдиної лінії поведінки дорослих у відношенні до підлітків; надання підтримки сім'ям здобувачів освіти, які перебувають у складних життєвих обставинах, є важливим аспектом профілактики конфліктів. Це може включати консультування, надання психологічної та соціальної допомоги, а також допомогу у вирішенні побутових і фінансових проблем. Така підтримка сприяє стабілізації ситуації в родині і створює більш сприятливі умови для розвитку підлітків; організовувати тренінги для батьків та педагогів з розвитку навичок ефективного спілкування та вирішення конфліктів допомагає створити позитивну атмосферу в школі та вдома. Ці тренінги можуть включати навчання технікам активного слухання, конструктивного діалогу, медіації, переговорів та компромісу. Розвинуті навички ефективного спілкування допоможуть дорослим краще розуміти потреби підлітків і сприяти конструктивному вирішенню конфліктних ситуацій [12].

Впровадження комплексної системи соціально-педагогічної профілактики конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі сприятиме створенню сприятливих умов для їхнього навчання, розвитку та соціалізації. Це допоможе зменшити кількість конфліктів, зробити їх більш конструктивними та забезпечити підтримку учасникам конфліктних ситуацій.

Отже можемо зробити наступні висновки, що у рамках дослідження проведено комплексну індивідуальну роботу з учнем для профілактики конфліктів у шкільному середовищі. Було виявлено потенційні джерела конфліктів, розроблено та впроваджено стратегії їх попередження, спрямовані на підвищення соціальної адаптивності та емоційного благополуччя учня. Розроблено індивідуальний план з підвищення навчальної мотивації та розвитку комунікативних навичок. Проведено аналіз конфліктних ситуацій, консультації для обговорення спостережень учня та розроблено індивідуальні плани дій. Практична реалізація плану дозволила учню самостійно вирішувати конфлікти та отримувати підтримку за потреби. Результатом стало покращення міжособистісних відносин у школі та створення сприятливого навчального клімату.

Також наша робота, спрямована на профілактику конфліктів серед підлітків, включала активну групову діяльність. Основним завданням було створення атмосфери для відкритої дискусії, спільного вирішення проблем та розвитку соціальних навичок. Ми використовували групові тренінги з комунікації та спілкування, що сприяли активній взаємодії, розвитку вміння висловлювати думки та слухати інших. Додатково проводилися рольові ігри для моделювання реальних конфліктних ситуацій. Цей підхід допоміг учасникам розвинути навички емпатії, співпраці та конструктивного спілкування. В результаті роботи в групах здобувачі освіти не лише здобули нові знання, але й покращили свої соціальні компетенції, що відобразилося у покращенні їхніх взаємин та підвищенні рівня соціальної взаємодії.

Важливо зазначити, що наш колектив проводить тренінги для педагогічного колективу з метою покращення розуміння психологічних

аспектів навчального процесу та взаємодії з учнями. Ми активно працюємо над профілактикою конфліктів в шкільному середовищі, сприяючи формуванню позитивного психосоціального клімату. Наші заходи спрямовані на розвиток навичок міжособистісної взаємодії та конструктивного вирішення конфліктів серед учнів, що сприяє їхньому успішному розвитку як особистостей.

Соціально-педагогічна профілактика конфліктів серед підлітків у школі має на меті покращення психосоціального клімату та сприяння їхньому позитивному розвитку. Це досягається шляхом створення безпечного середовища, навчання навичкам спілкування та конструктивного вирішення конфліктів, розвитку емоційного інтелекту та підтримки позитивної соціальної атмосфери в школі. Такий підхід сприяє не лише попередженню конфліктів, а й загальному благополуччю учнів та їхньому успіху у навчанні та житті. Профілактика конфліктів у школі спрямована на створення позитивного середовища, де кожен учень відчуває себе цінним і захищеним. Це досягається шляхом формування атмосфери підтримки, довіри та взаємоповаги, організації тренінгів з розвитку навичок ефективного спілкування, впровадження програм навчання методам медіації та переговорів, а також залучення здобувачів освіти до вирішення проблем шкільного життя. Такий підхід допомагає попереджувати конфлікти та сприяє загальному добробуту учнів.

ВИСНОВКИ

Завдання 1. У ході аналізу теоретичних засад соціально-педагогічної профілактики конфліктів стало очевидним, що успішні стратегії управління конфліктами базуються на глибокому розумінні та урахуванні наукових концепцій і підходів. Ретельний перегляд наукової літератури дозволив ідентифікувати ключові принципи та методи, які слід впроваджувати для підвищення ефективності профілактики конфліктів серед підлітків.

Цей підхід має велике значення для розробки системи соціально-педагогічної підтримки, спрямованої на створення сприятливого середовища для навчання та розвитку молоді. Використання науково обґрунтованих методів профілактики конфліктів сприяє зниженню рівня агресії та напруженості серед підлітків, а також допомагає формувати навички ефективного спілкування і конструктивного вирішення проблем.

Завдання 2. У процесі дослідження особливостей проявів конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі було виявлено різні форми і типи конфліктів, що виникають серед учнів. Аналіз показав, що конфлікти можуть мати різний характер: від міжособистісних суперечок до групових протистоянь. Причини виникнення конфліктів серед підлітків можуть бути пов'язані з низкою факторів, таких як особистісні відмінності, соціальний статус, вплив однолітків, сімейні обставини та психологічні особливості.

Умови, які сприяють виникненню конфліктів, включають недостатній рівень комунікативних навичок, відсутність підтримки з боку дорослих, високий рівень стресу та напруженості у школі. Важливою складовою профілактики конфліктів є створення сприятливого психологічного клімату, який базується на принципах довіри, взаємоповаги та підтримки.

Завдання 3. У ході розробки методичних рекомендацій з соціально-педагогічної профілактики конфліктів серед підлітків у шкільному середовищі на основі проведеного теоретичного аналізу та емпіричних досліджень було

створено практичні рекомендації. Вони включають конкретні стратегії, техніки та методи, спрямовані на запобігання конфліктам та їх ефективне вирішення.

Ці рекомендації спрямовані на створення сприятливих умов для навчання та розвитку молоді, що допоможе зменшити кількість конфліктів, зробити їх більш конструктивними та забезпечити підтримку учасникам конфліктних ситуацій, сприяючи формуванню здорових і гармонійних особистостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горденкова А. О. Психологічні особливості виникнення конфліктів у підлітковому віці: монографія. Київ: Наука, 2022. С. 134.
2. Чайковська О. М. Психологічні особливості конфліктності особистості у підлітковому віці. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*. 2013. № 38 (1). С. 251–257.
3. Вишнякова Н. О., Пірен М. Л., Грیشина О. В. Психологічні особливості міжособистісних конфліктів у підлітковому віці. *Педагогіка і психологія*. 2010. № 22. С. 133.
4. Котляр Л. І., Дмитрієва Т. І. Проблема міжособистісних конфліктів у підлітковому віці. *Головний редактор*. 2023. № 3 (1). С. 275.
5. Дурняк Л. А. Шкільна медіація як засіб вирішення конфліктів серед підлітків. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. №5. С. 191–200.
6. Данильченко Н. О., Сімбірцова О. О. Особливості конфліктної поведінки у підлітковому віці. *Актуальні питання сучасної психології: матеріали І всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Суми, 15 травня 2014 р.)*. Суми, 2014. С. 229–233.
7. Матохнюк Л. О., Шпортун О. М. Психологічні особливості прояву тривожності у підлітковому віці. *Габітус*. 2020. № 19. С. 157–163.
8. Яновська Т. А. Психологічні особливості міжособистісних конфліктів підлітків із батьками. *Багатовимірність особистості: теорія, психодіагностика, корекція: зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. семінару з міжнар. участю (м. Полтава, 23 березня 2017 р.)*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2017. С. 320-323. URL: <http://surl.li/txvjb>
9. Куниця Т. Ю. Проблеми конфліктів у шкільному колективі. *Нові тенденції і явища у дитячому і молодіжному середовищі в Україні: цивілізаційний, культурологічний, інформаційний виміри: збірник наукових праць за результатами методологічного семінару НАПН України*. Київ : ТОВ

- «Видавниче підприємство «Едельвейс», 2017. С. 114–120.
10. Лях Т. Л., Журавель Т. В., Снітко М. А. «Будуємо майбутнє разом»: програма профілактики конфліктів та правопорушень серед учнівської молоді. Київ : ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2016. 298 с.
 11. Заверико Н. В. Медіація як технологія розв'язання конфліктів серед підлітків: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2012. № 2. С. 28-33. URL: <http://surl.li/txvim>
 12. Бочкор Н. П., Дубровська Є. В., Залеська О. В. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період: метод. рек. Київ : МЖПЦ «Ла Страда-Україна», 2014. С. 84.
 13. Мельник А. К. Особливості навчання дітей, педагогів та батьків стратегії ефективної поведінки у конфлікті. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/ukr-turkmen_visnuk/2019_1/41.pdf
 14. Сучкова Л. В. Профілактика конфліктів як соціально-педагогічна проблема. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2014. № 18(2). С. 290–296.
 15. Котлова Л. О. Особливості конфліктних форм поведінки підлітків з вираженими акцентуаціями рис характеру. *Актуальні проблеми педагогіки та психології*: матеріали міжнародної науковопрактичної конференції (м. Львів, 7-8 жовтня 2011р.). У 2-х частинах. Львів: Львівська педагогічна спільнота, 2011. Ч. 1. С. 68–70.
 16. Федосеев С. Е. Особливості динаміки домінуючої стратегії психологічного захисту підлітків у шкільних конфліктах при міжособистісній взаємодії. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2010. № 1. С. 168–175.
 17. Няньчур М. В. Конфлікт як проблема сьогодення. *Студентський науковий вісник*. 2002. № 5. С. 249.
 18. Котлова Л. О. Особливості прояву конфліктних форм поведінки підлітків з вираженими акцентуаціями рис характеру. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2012. № 7. С. 162–166.
 19. Кондрацька Л. А. Сімейні конфлікти як фактор емоційного вигорання у

- підлітків, 2009. URL: http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/391/1/Kondr_oref.pdf
20. Апишева А. Ш. Проблема конфліктних стосунків сучасних підлітків та юнаків з батьками. *Вісник Національного технічного університету України Київський політехнічний інститут. Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2012. № 2. С. 117–125.
21. Ісаченко В. В. Оптимізація соціально-психологічного клімату колективу в умовах війни. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2023. № 2 (11). С. 50–57.
22. Приходько В. А. Медиація як альтернативний метод вирішення конфліктів та її перспективи в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 4 (56). URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/4850/4761>
23. Webster-Stratton C. A, Reid M. J. Preventing conduct problems, promoting social competence: A parent and teacher training partnership in Head Start. *Journal of clinical child psychology*. 2001. № 30(3). С. 283-302.
24. Новікова Н. А. Управління конфліктами в організації: підходи до вирішення та профілактики. *Галицький економічний вісник*. 2013. № 2 (41). С. 79–83.
25. Моїсеєнко С. О., Шеремет О.О. Практичні аспекти психо-фізичної реабілітації. *Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання*. 2020. № 2. С. 215–221. URL : <http://surl.li/twayr>
26. Суліцький В. В., Конопацька Ю. В. Соціальні ризики повторної злочинності підлітків, які перебувають у конфлікті з законом. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 1 (24). С. 231–235.
27. Каткова Т. А., Кривицька І. С. Дослідження психологічних особливостей поведінки підлітків у конфліктній ситуації. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченко*. 2014. № 1. (121). С. 154–156.
28. Литвинчук Н. А., Смолінчук Л. В., Дараган А. Л., Вплив психологічних чинників на конфліктну поведінку у підлітків. *Вісник Національного авіаційного університету. Національний авіаційний університет*. 2022. № 1

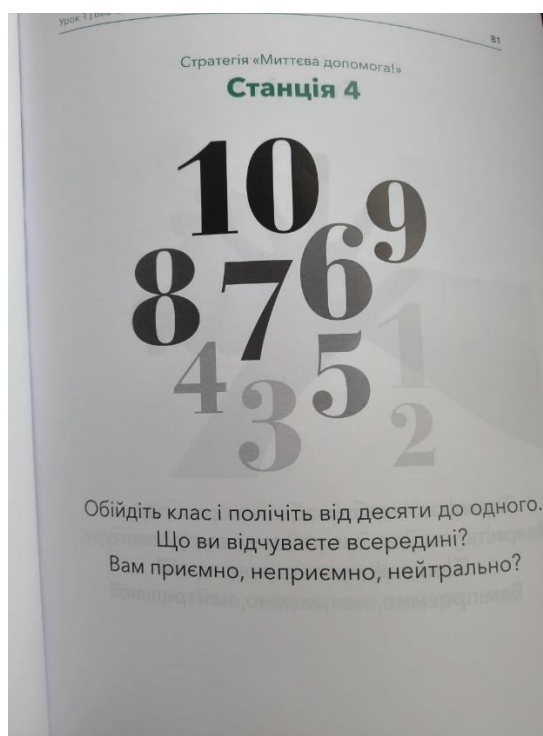
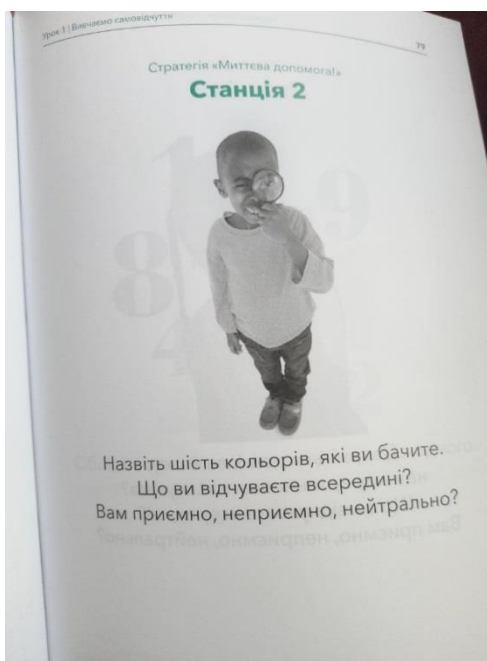
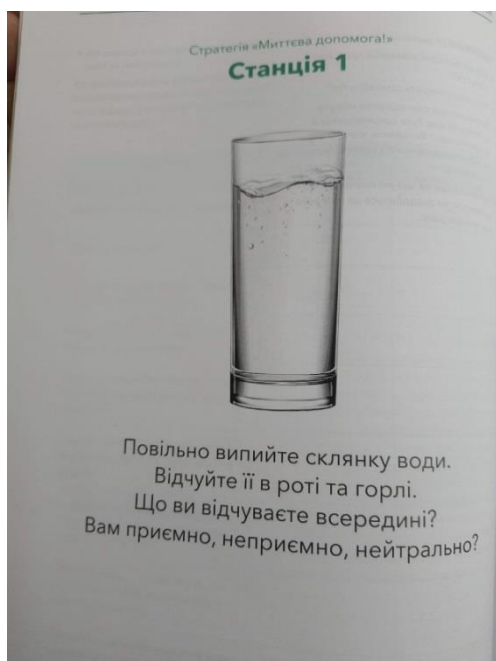
(20). С. 87–100

29. Нежута А. В. Теоретичний аналіз проблеми прояву конфліктної поведінки в підлітків *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2021. № 3. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/79/75>
30. Литвинчук Н. Б. Конфліктна поведінка в підлітковому віці. *Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців в умовах воєнного стану: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 20 травня 2022 р.). Київ, 2022. С. 93–97.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Матеріали для роботи із педагогічним колективом у профілактиці
конфліктів серед підлітків**

Стратегія «Миттєва допомога!»

Станція 5

Торкніться меблів або поверхні поруч.
Зверніть увагу на їхню температуру і текстуру.
Що ви відчуваєте всередині?
Вам приємно, неприємно, нейтрально?

Стратегія «Миттєва допомога!»

Станція 6

Міцно стисніть до купи дві долоні
або потріть одна об одну, щоб нагрілися.
Що ви відчуваєте всередині?
Вам приємно, неприємно, нейтрально?

Стратегія «Миттєва допомога!»

Станція 7

Зверніть увагу на три різні звуки
в класі та за його межами.
Що ви відчуваєте всередині?
Вам приємно, неприємно, нейтрально?

Стратегія «Миттєва допомога!»

Станція 8

Обійдіть класну кімнату.
Зверніть увагу, що відчувають ступні на підлозі.
Що ви відчуваєте всередині?
Вам приємно, неприємно, нейтрально?

Стратегія «Миттєва допомога!»

Станція 9

Повільно притисніть долоні чи спину
до стіни або дверей.
Що ви відчуваєте всередині?
Вам приємно, неприємно, нейтрально?